

Бр. изд.	С. р. б. з.	Класиф.	Број листова

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ОБРАЗАЦ 6

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина – свака рубрика мора бити попуњена-

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
На основу члана 81. и 150. став 3. Статута Филозофског факултета у Нишу и након разматрања предлога Већа Департмана за психологију, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Нишу, на седници одржаној 25. новембра 2015. године, донело је одлуку о саставу Комисије.
Састав комисије: <ol style="list-style-type: none"> 1. др Александра Костић, редовни професор, <i>Психологија</i> (17.07.2014) Филозофски факултет у Нишу (менторка). 2. др Владимир Такшић, редовни професор, <i>Психологија</i> (20.04.2010) Филозофски факултет у Ријеци. 3. др Марина Хаџи Пешић, редовни професор, <i>Психологија</i> (20.04.2015) Филозофски факултет у Нишу. 4. др Александар Милојевић, редовни професор <i>Психологија</i> (15.12.2005) Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу.
2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
Име, име једног родитеља, презиме: Петар (Мирослав) Митић
Датум рођења, општина, република: 3.10.1979., Ниш, Србија
Кандидат је завршио четворогодишње студије психологије, по старом концепту, одбранивши дипломски рад под називом <i>Разлике у опажању важности и степена примене мотиватора</i> (12. 07. 2006. године, Филозофски факултет у Нишу). Није уписивао мастер, већ трогодишње докторске студије на Департману за психологију на Филозофском факултету у Нишу.
Објављени научни радови (са категоријом публикације М): <ol style="list-style-type: none"> 1. Митровић, М., Хаџи Пешић, М., Митић, П. (2013) Стратегије суочавања са стресним ситуацијама и субјективно благостање студената, <i>Настава и васпитање</i>, вол. 2, стр. 318-330. (M24) 2. Митић, П., Радовановић, Д. (2013) Злоупотреба анаболичко-андрогених стероида – проблем спорта и друштва, <i>Теме</i>, Вол (2), стр. 867-880. (M24)

3. Милојковић, С., **Митић, П.**, Марковић, З. (2013) Психички умор и особине личности, *Зборник радова са научног скупа Наука и традиција*, ур. В. Милосављевић, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, стр: 889-897. (M14)
4. Todorovic, D., Markovic, Z., **Mitic, P.**, Mitrovic, M. (2013) The connection between the manifestation of emotional intelligence and different types of sport, *FIS Communications in physical education, sport and recreation, Book of proceedings*, pp. 442-449. (M33)
5. **Mitic, P.**, Mitrovic, M., Bratic, M., Nurkic, M. (2011) Emotional competence, styles of coping with stressful situations, anxiety and personality traits in judokas, *Serbian Journal of Sports Sciences*, 5(1-4), 163-170. (M51)
6. **Mitic, P.**, Radovanovic, D. (2011) The motives for doping drug use in nonprofessional athletes and methods of prevention, *Facta Universitatis Series physical education and sport*, 9, (2), 203-212. (M24)
7. **Mitić, P.**, Milojević A., Todorović, D. (2015). The differences in emotional intelligence of individual athletes considering the type of the sport and their performance. *FIS Communications in physical education, sport and recreation, Book of proceedings*, pp 101-105. (M33)

3. ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

„Социјалнопсихолошки фактори и стратегије превладавања стреса код спортиста“.
 "Socio-psychological factors and stress coping strategies in athletes"

ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У свом докторском истраживању, кандидат, Петар Митић, проучава постојеће релације између низа психолошких фактора и могућих избора стратегија превладавања стреса код спортиста који се разликују по полу, нивоу успешности и врсти спорта у коме се такмиче. Прецизније, ово истраживање се бави испитивањем повезаности психолошких фактора (емоционална интелигенција, мотив постигнућа, временске перспективе, самоефикасност и особине личности) и изабраних стратегија превладавања стреса код спортиста. Истраживање полази од велике важности успешног превладавања стресних ситуација у спорту.

Садржај докторске дисертације је изложен на 157 страна и подељен је на седам делова: *Увод, Теоријска разматрања, Методолошки приступ проблему истраживања, Резултати, Дискусија, Закључак и Литература*. Рад садржи 89 табела и 11 слика, као и попис 131 библиографске јединице. Табеле и 9 слика садрже квантитативне и графичке показатеље резултата истраживања. На крају рада, налазе се основни биографски подаци, као и подаци о школовању и професионалној каријери. Као што је наведено, у докторској дисертацији се могу издвојити следеће целине:

Увод (1-3)

Наглашавајући важност изучавања и утврђивања психолошких фактора који утичу на успешно превладавање стресних ситуација, а самим тим и на успешност спортиста који се баве такмичењем, кандидат је објаснио и своју мотивисаност да се бави овом темом, потпуно свестан неопходне интеракције уједињених истраживачких приступа више психолошких дисциплина: социјалне психологије, психологије спорта и психологије личности.

Теоријска разматрања (4-30)

Део под називом *Теоријска разматрања*, представља веома информативан, добро утемељен теоријски оквир у коме се подробно приказују не само кључни феномени истраживања већ и њихове интеракције. То даје одличну основу за постављање проблема и разумевање важности истраживања одабране теме.

У овом делу рада, теоријски су обухваћени и дефинисани сви важни појмови који су коришћени у спроведеном истраживању: *стрес, социјалнопсихолошки фактори, стратегије превађања стреса, емоционална интелигенција, временске перспективе, самоефикасност, мотив постигнућа и особине личности*. Следећи релевантну литературу, кандидат успева да све употребљене феномене „урони“ у спортски контекст. Тако, ако је *стрес* дефинисан као скуп неспецифичних реакција организма на измењене услове средине, односно, ако се под стресом подразумева целивит психосоциобиолошки одговор на деловање спољашњих или унутрашњих стресора који се могу доживети као угрожавајући, није тешко замислити утицај оваквог стања на спортско извођење. Уколико не дође до адекватног превађања појачаног стреса, износи кандидат, квалитет спортског извођења може показати тенденцију опадања, знатно испод утврђених могућности спортисте. Наравно, реч је о стресу који значајно прелази оптимални ниво узбуђења и који спортиста тешко касније поново успоставља.

Са друге стране, кандидат разматра и питање улоге социјалнопсихолошких фактора у превађању стреса уопште, а нарочито учестало доживљеног стреса у спорту. Ако се осврнемо на изабране факторе који су сврстани у ову категорију - *емоционална интелигенција, самоефикасност, доминантна временска перспектива, мотив постигнућа*, можемо одобрити логичан избор наведених фактора. Јасно је да је реч о факторима који представљају самоевалуативне конструкте који се темеље на самоопажању и чије проучавање може омогућити боље разумевање природе и начина настајања *субјективне процене и доживљаја* спољашњих ситуација. Кандидат претпоставља да израженија *емоционална интелигенција*, која, између осталог, подразумева и способност праћења својих и туђих емоција, способност разумевања емоција и знања о емоцијама и способност регулисања емоција, има велики значај у спортском окружењу које је високо засићено емоцијама које је неопходно препознати, регулисати, сузбити, контролисати на прави начин, како би се остварило жељено спортско постигнуће. Истовремено, наводи се податак да се спортисти који су емотивно интелигентнији, ефикасније носе са стресом и чешће користе психолошке вештине и технике. Истраживања доминантног присуства различитих *временских перспектива* које представљају несвесни лични став према времену, наглашену окренутост човекових мисли и осећања ка његовој прошлости, садашњости или будућности, указују на могућу повезаност перспектива са изборима стратегија превађања стреса. Тако, наводи кандидат, оријентација према будућности подстиче планирање, постављање циљева и корелацију са активним копингом, социјалном и емоционалном подршком, а позитиван однос према прошлости повезаност са позитивном реинтерпретацијом и планирањем које рефлектује задовољство већ постигнутим успесима спортиста. Негативан однос према прошлости подразумева окренутост негативно обојеним сећањима и корелира са бихејвиоралном неангажованошћу, док је хедонистички однос према садашњости корелиран са негирањем, менталним неангажовањем и фокусирањем на емоције.

Следи представљање феномена самоефикасности. *Самоефикасност* представља самоевалуативни конструкт и одликава колико је особа уверена да поседује личне капацитете који јој допуштају да потпуно контролише остварење постављених циљева. Дакле, јасна је веза са доживљајем успешности спортисте. Уколико спортиста има високо изражену процену самоефикасности, биће оријентисан да дела у складу са циљевима које је поставио, што значи да ће бити истрајан, интринзички мотивисан и кадар да контролише квалитет свог извођења. Таква самопроцена помаже у постизању бољих резултата у мрежи сложенијих задатака. Истовремено, висока самоефикасност на неки начин, олакшава суочавање са стресом, делујући на когнитивну процену стресне ситуације. Истраживања

показују да особе са овом врстом процене чешће користе механизме превладавања који су усмерени на проблем, док оне са ниском самоефикасношћу теже стратегијама избегавања.

У тексту који следи, кандидат логично претпоставља да избор механизма превладавања стреса може бити повезан са *мотивом постигнућа*, који се одређује као социјални и стечени мотив који представља тенденцију да се улаже напор и оствари нешто што се сматра вредним и истовремено истакне пред другима. Навођењем фактора истрајности, остваривања циљева као извора задовољства и оријентација ка планирању и такмичењу (фактори првог реда у области мотивације за постигнућем), наглашава се могућност директне примене деловања поменутих фактора у области спортских активности и постигнућа. Кандидат наводи да резултати истраживања показују да поред општег мотива постигнућа, постоји и специфични мотив спортског постигнућа (Хавелка и Лазаревић, 1981).

У оквиру теоријског разматрања феномена који су важни за проблем истраживања, централно место заузимају *стратегije превладавања стреса*. Иако особа може тежити да на когнитивном, афективном и бихејвиоралном плану реши проблем или умањи психофизиолошке реакције на стрес, не значи да се превладавање стреса увек одиграва. Изабрани стилови превладавања стреса код спортиста могу указати на релативно стабилну и конзистентну тенденцију да се користе одређене стратегије превладавања које су повезане са врстама ситуација које изазивају стрес. Стратегије превладавања стресних ситуација разликују се с обзиром на узраст, пол и успешност спортиста.

Следи део о интеракцији *личност-спорт* и *личност-превладавање стреса*. Наравно, особине личности се, због чврстог биолошког утемељења, не могу сврстати у феномене који су под потпуним утицајем социјалних фактора, што не значи да се утицај ових фактора може негирати. Наводи се емпиријски утврђена повезаност неких особина личности и учествовања у спорту, као и разлика у личности спортиста и неспортиста. Притом, особине личности свакако делују на ниво успешности у области спорта. Такође, када су у питању избори стратегија превладавања стреса, установљено је да су неке карактеристике личности предиктори коришћења конкретних стратегија превладавања. *Неуротицизам* је предиктор избегавања, *сарадљивост* је предиктор когнитивног реструктурирања, *отвореност за искуства* предиктор оријентације на решавање проблема.

Приказ методологије истраживања (31-41)

У оквиру *Методолошког приступа*, пре свега је представљен *проблем истраживања* – идентификовање оних социјалнопсихолошких фактора који су повезани са коришћењем адекватних стратегија превладавања стреса код успешних спортиста. Полазећи од чињенице да веома интензиван стрес, изазван најразличитијим стресорима, представља саставни део спортског такмичења и може имати значајан утицај на успешност извођења, претпоставља се да успешни спортисти користе адекватне (на проблем усмерене) стратегије превладавања стресних ситуација. Кандидат сматра да се на основу систематског испитивања социјалнопсихолошких фактора проналази могућност да се и код мање успешних спортиста упливише на изградњу адекватних стилова превладавања стреса, јачањем утврђених социјалнопсихолошких фактора који су повезани са адаптивним механизмима превазилажења стреса.

Саопштени су *општи* и *специфични* циљеви истраживања. Општи циљ истраживања, кандидат је артикулисао као испитивање коришћења различитих стратегија за превладавање стреса и проверавање постојања различитости у учесталости одабраних стратегија код успешних и мање успешних спортиста, као и код неспортиста. Истовремено, циљ је био да се испита и повезаност изабраних психолошких и социјалнопсихолошких фактора са избором механизма превладавања стреса. Специфични циљеви су се односили на испитивање постојања разлика у учесталости употребе различитих стратегија превладавања стреса у зависности од нивоа успешности спортиста, колективног или индивидуалног спорта, односно повезаности емоционалне интелигенције, самоефикасности, временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са коришћењем различитих стратегија

превладавања стреса. Важан специфичан циљ представља испитивање модераторске улоге пола, успешности у спорту, (не)бављења спортом, врсте спорта у односу на повезаност социјалнопсихолошких фактора и особина личности са коришћењем различитих стратегија превладавања стреса. Наглашен је и теоријски и практичан допринос истраживања. *Теоријски допринос* истраживања се огледа у расветљавању односа између емоционалне интелигенције, самоефикасности, временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са једне, и стратегија превладавања стресних ситуација са друге стране. *Практични допринос* би се огледао у евентуалној примени добијених резултата у адекватнијој селекцији спортиста који би били спремнији за извођење у изузетно стресним ситуацијама. Такође, могло би се радити на унапређењу одређених особина које су се показале значајним предикторима коришћења адаптивних стратегија и које би унапредиле укупне капацитете спортиста за адекватно превладавање стресних ситуација.

Кандидат је представио варијабле истраживања: стратегије превладавања стресних ситуација, емоционална компетенција, временска перспектива, самоефикасност, мотив постигнућа, особине личности, успешност спортисте, бављење спортом, врста спорта и пол.

Следе подаци о узорку испитаника (509). Испитаници су били подељени у различите подузорке у складу са циљевима и хипотезама истраживања: Подузорок свих спортиста је чинило 340 спортиста, а подузорок неспортиста чинило је 169 особа који се не баве спортом. У погледу врсте спорта којима се испитаници баве, подузорке су сачињавали спортисти који се такмиче у колективним спортовима (261), док је оних који се такмиче у индивидуалним било 79. У погледу успешности, подузорок успешнијих чинио је 171 спортиста (109 мушкараца и 62 жене), а подузорок мање успешних чинило је 169 испитаника (108 мушкараца и 61 жена). У погледу пола на целом узорку у истраживању је учествовало 325 мушкараца (217 спортиста и 108 неспортиста) и 184 жене (123 спортисткиње и 61 женска особа која се не бави спортом). Мушки колективни спортови који су узети у обзир су: фудбал, кошарка, рукомет, одбојка и ватерполо, а од индивидуалних - борилачки спортови (џудо), пливање и атлетика. Код жена су индивидуални спортови били исти, а од колективних су у обзир узети неки од оних у којима постоји више рангова такмичења у сениорској конкуренцији: фудбал, рукомет, одбојка.

Изнета је општа хипотеза о постојању значајне разлике у коришћењу адаптивних (на проблем усмерених) стратегија превладавања стреса код успешнијих спортиста у односу на мање успешне спортисте. Такође и о постојању статистички значајне повезаности емоционалне интелигенције и њених субфактора, самоефикасности, доминантне временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са једне, и коришћења одређених стратегија превладавања стресних ситуација са друге стране код успешнијих спортиста и мање успешних спортиста, као и код спортиста уопште и неспортиста. Постоји статистички значајна разлика у коришћењу различитих стратегија превладавања стреса код мушкараца и жена, као и код спортиста који се баве колективним и индивидуалним спортом. Поред опште, формулисано је седам специфичних хипотеза о постојању: разлика у коришћењу адаптивних стратегија превладавања стреса код успешнијих и мање успешних спортиста (прва специфична), код спортиста и неспортиста (друга специфична), повезаности изражености емоционалне интелигенције, процене самоефикасности, доминантне временске перспективе, изражености мотива постигнућа, особина личности са стратегијама превладавања стреса на целом узорку (трећа специфична). Такође, кандидат формулише очекивања да успешност у спорту, бављење спортом, врста спорта и пол спортисте могу модерирати однос између коришћења различитих стратегија превладавања стреса и особина личности испитаника као и низа испитиваних социјалнопсихолошких фактора (четврта, пета, шеста и седма специфична хипотеза).

Следи приказивање статистичких техника за обраду података. У истраживању су коришћени различити статистички поступци за обраду података, примерени постављеним циљевима и хипотезама. За тестирање значајности повезаности између стратегија превладавања стреса са једне стране и емоционалне компетенције, самоефикасности, димензија временске перспективе, димензија мотивације за постигнућем и димензија

личности са друге стране, примењен је Пирсонов коефицијент корелације. Због утврђивања разлика у квалитету и квантитету повезаности код успешних и мање успешних спортиста, спортиста и неспортиста и испитаника различитог пола, корелативне технике су примењене на овим подзорцима. Разлике између подзорака у односу на варијабле истраживања, утврђиване су применом t – теста за независне узорке (t – test). За утврђивање модерирајућег ефекта успешности у спорту, бављења спортом, врсте спорта и пола у односу стратегија превађавања стреса и емоционалне компетенције, самоефикасности, временске оријентације, мотива постигнућа и особина личности по Хексако моделу, прво је коришћена линеарна регресиона анализа да би се утврдила прогностичка моћ предиктора. За даљу анализу, за тестирање модерирајућег ефекта, узети су у обзир само предиктори који су самостално статистички значајно објашњавали варијабилитет у датом критеријуму. За тестирање модерирајућих ефеката примењена је хијерархијска регресиона анализа којом је проверавано да ли успешност у спорту, бављење спортом, врста спорта и пол утичу на однос различитих стратегија превађавања стреса и различитих особина личности. Постојање модерирајућег ефекта подразумевало је утврђивање интеракцијског ефекта модератора и предиктора на критеријумску варијаблу. За тестирање модератора било је потребно да се конструише посебна интеракцијска варијабла која представља производ који се добија множењем предикторске и модераторске варијабле. Модерирајућа мултипла регресија која представља врсту хијерархијске регресионе анализе, спровела се тако што су се у сваки наредни корак уводиле нове варијабле у регресиону једначину. После сваке нове уведене варијабле, одредио се проценат објашњене варијансе. Значајност доприноса нове убачене варијабле одражава се на промену у проценту објашњене варијансе критеријумске варијабле и изражава се делта R^2 (ΔR^2). Значајност промене се тестирала F тестом. У последњи корак модерирајуће регресионе анализе увела се варијабла која је резултат множења предиктора и претпостављеног модератора. Ако је дошло до значајне промене у проценту објашњене варијансе, може да се закључи да испитивана варијабла има модерирајући ефекат на однос предиктора и критеријума. Да би се протумачио модераторски ефекат било је потребно графички представити резултат. Статистички значајна интеракција видљива је када линије нису паралелне.

Кандидат је детаљно представио *инструменте* које је користио у истраживању. За *Суочавање са стресним ситуацијама*, коришћен је *CISS* (Endler & Parker, 1990), тачније његова адаптација (Сорић & Пророковић, 2002). Да би се утврдила израженост *емоционалне интелигенције* употребљен је *Упитник емоционалне компетенције* (УЕК-45) (Такшић, 2000), који представља скраћену верзију упитника УЕК-136 и састоји се од 45 тврдњи на које испитаник одговара заокруживањем једног од понуђених бројева на петостепеној скали Ликертовог типа. Одређивање *доминантне временске перспективе*, обављено је коришћењем српске адаптације оригиналног Зимбардовог упитника (Zimbardo Time Perspective Inventory, Zimbardo & Boyd, 1999). Упитник су адаптирале Костић и Недељковић (2013). Упитник садржи 56 ставки које мере испитаникове преференције веровања и вредности које се односе на временску перспективу. Одговори се дају на петостепеној скали Ликертивог типа. За оцену *самоефикасности* испитаника, кандидат је употребљено *Скалу генерализоване самоефикасности* (GSE, Schwarzer & Jerusalem, 1995) која се састоји од 10 ајтема, испитаник даје одговоре о томе колико се наведене тврдње односе на њега на четворостепеној скали Ликертовог типа. Утврђивање *мотива постигнућа* обављено је коришћењем инструмента МОП2002 (Францетино, Милић & Бала, 2002) који се састоји од 55 ајтема који су формулисани као тврдње, а испитаници процењују степен слагања на петостепеној скали Ликертовог типа (од „потпуно тачно“ до „потпуно нетачно“). *Особине личности* испитаника установљене су уз помоћ инструмента *HEXACO-PI-R* (Lee & Ashton, 2004), који укупно има 100 ајтема. Димензије које су у њему репрезентоване су: Поштење, Емоционалност, Екстраверзија, Сарадљивост, Савесност и Отвореност. Кандидат наводи да је осим ових инструмената у истраживању коришћен краћи упитник за добијање информација о полу, врсти спорта, годинама старости, спортекој успешности и учесталости бављењем спортом.

Резултати истраживања (42-126)

Резултати истраживања су смештени у 89 табела и графички приказани на 9 слика. Све табеле приказане у оквиру резултата истраживања праћене су адекватним насловима и текстуалним објашњењем добијених статистичких показатеља. Резултати истраживања приказани су по хипотезама формулисаним у методолошком делу истраживања. Будући да је формулисана једна општа и седам посебних хипотеза приказ резултата истраживања је подељен на осам подпоглавља.

Резултате за општу хипотезу чине четири табеле у којима је применом т-теста за независне узорке утврђена статистичка значајност разлика у коришћењу различитих стратегија превладавања стреса између подузорака успешнијих и мање успешних спортиста, мушкараца и жена на целом узорку истраживања, мушкараца и жена спортиста, те спортиста који се баве колективним у односу на оне који се баве индивидуалним спортовима. Показало се да успешнији спортисти више користе стратегије превладавања стреса усмерене на проблем, док мање успешни спортисти статистички значајно користе учесталије све остале стратегије превладавања стреса. Жене више у односу на мушкарце користе стратегије које се сматрају мање адаптивним, док спортисти који се баве колективним спортовима чешће користе избегавајуће стратегије у односу на оне који се баве индивидуалним спортовима. Осим резултата који се односе на утврђивање разлика у погледу преференције различитих стратегија превладавања стреса између наведених подузорака, приказано је и укупно десет табела у којима је утврђена повезаност између преференција одређених стратегија превладавања стреса са једне, и емоционалне интелигенције и њених субфактора, самоефикасности, доминантне временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности (поштења, емоционалности, екстраверзије, сарадљивости, савесности и отворености за искуства) са друге стране, на подузорцима успешнијих и мање успешних спортиста, те спортиста уопште и неспортиста. Добијене су бројне статистички значајне повезаности од којих се, по значају, издвајају позитивна повезаност самоефикасности, емоционалне интелигенције, оријентације ка будућности, укупног скорa за мотив постигнућа са једне и стратегија превладавања усмерених на проблем, са друге стране на свим подузорцима. Такође, на свим подузорцима се показала позитивна повезаност између обе димензије прошлости, фаталистичке садашњости и емоционалности са стратегијама превладавања усмереним на емоције, а све избегавајуће стратегије су на свим подузорцима у позитивној корелацији са димензијама садашњости. На основу оваквих резултата општа хипотеза се сматра потврђеном.

Прва посебна хипотеза се односи на проверу постојања статистички значајних разлика у коришћењу адаптивних (на проблем усмерених) стратегија превладавања стреса између успешнијих и мање успешних спортиста. Добијени резултати показују да успешнији спортисти више користе адаптивне стратегије превладавања у односу на мање успешне колеге, чиме је хипотеза потврђена.

У оквиру статистичке провере друге посебне хипотезе, која се односи на постојање статистички значајних разлика у коришћењу адаптивних стратегија превладавања стреса између спортиста и неспортиста, т-тестом је утврђено постојање статистички значајних разлика у погледу коришћења различитих стратегија превладавања стреса на подузорцима спортиста и неспортиста. Хипотеза је потврђена јер добијени статистички показатељи указују да спортисти више користе стратегије усмерене на проблем, а мање оне усмерене на емоције у односу на неспортисте.

Трећа посебна хипотеза односила се на постојање статистички значајне повезаности између коришћења одређених стратегија превладавања стреса са једне, и емоционалне интелигенције, самоефикасности, доминантне временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са друге стране, на целом узорку. Добијени резултати указују, између осталог, да је на целокупном узорку истраживања примена стратегија превладавања стреса усмерених на решавање проблема статистички значајно и позитивно повезана са самоефикасношћу, оријентацијом на будућност, мотивом постигнућа, екстраверзијом,

савесношћу, отвореношћу за искуства и свим доменима емоционалне интелигенције, а да је примена стратегија суочавања са стресом које су усмерене на емоције негативно повезана са самоефикасношћу, екстраверзијом и савесношћу, а позитивно са обе димензије прошлости и садашњости, као и са емоционалношћу. Све избегавајуће стратегије су позитивно повезане са позитивном прошлошћу и фаталистичком садашњошћу, те са емоционалношћу. У светлу оваквих резултата ова хипотеза се сматра потврђеном.

Четврта посебна хипотеза се односи на проверу да ли успешност у спорту модерира однос између коришћења различитих стратегија превладавања стреса и изражености емоционалне интелигенције, временске перспективе, процене самоефикасности, изражености мотива постигнућа, као и особина личности. Приказ резултата за четврту посебну хипотезу почиње провером доприноса наведених социјалнопсихолошких фактора у објашњавању варијансе аспеката стратегија превладавања стреса (усмереност на проблем, усмереност на емоције, избегавање, дистракција и социјална диверзија) на узорку спортиста. У случају аспекта превладавања стреса усмереног на проблем као критеријумске варијабле, као значајни самостални предиктори на узорку спортиста издвојени су: димензија *управљање и регулација емоција* из домена емоционалне компетенције, *самоефикасност*, те *екстраверзија* и *савесност*, а за аспект превладавања стреса усмереног на емоције то су *негативна прошлост*, димензија мотива постигнућа – *остваривање циљева као извор задовољства*, *самоефикасност* и *емоционалност*. За аспект превладавања стреса усмереног на избегавање предиктори су *управљање и регулација емоција*, *самоефикасност* и *емоционалност*, за дистракцију то су *разумевање емоција*, *управљање и регулација емоција* и *самоефикасност*, а за социјалну диверзију *управљање и регулација емоција*, *емоционалност* и *екстраверзија*. За потребе тестирања модераторског утицаја израчунате су нове варијабле које представљају математички производ наведених предикторских варијабли и модератора који је за ову хипотезу представљала *успешност у спорту*. Ове нове варијабле су уврштване последње у регресиону једначину како би се видело да ли се њиховим увођењем статистички значајно повећава проценат објашњене варијансе у критеријумској варијабли. Повећавањем процента објашњене варијансе би се потврдио модераторски утицај *успешности у спорту*. Резултати су показали да је *успешност у спорту* статистички значајан модератор у односу *самоефикасности* и *стратегије превладавања стреса усмерене на емоције* и у односима *управљања и регулације емоција* као аспекта емоционалне интелигенције и *стратегија превладавања стреса избегавањем и дистракцијом*, те се констатује да је четврта хипотеза делимично потврђена.

Пета хипотеза истраживања проверавала је да ли бављење спортом модерира однос између коришћења различитих стратегија превладавања стреса и изражености емоционалне интелигенције, временске перспективе, процене самоефикасности, изражености мотива постигнућа, као и особина личности. Приказ резултата за пету хипотезу почиње провером доприноса наведених социјалнопсихолошких фактора у објашњавању варијансе различитих аспеката стратегија превладавања стреса као критеријума на целокупном узорку истраживања који обухвата и спортисте и неспортисте. У случају стратегије превладавања стреса усмерене на проблем као значајни самостални предиктори на целом узорку истраживања, издвојили су се: димензије мотива постигнућа – *истрајност у остваривању циљева* и *остваривање циљева као извор задовољства*; димензија *управљање и регулација емоција* из домена емоционалне интелигенције; *самоефикасност* и *емоционалност*, а за аспект превладавања стреса усмереног на емоције то су *позитивна прошлост*, *истрајност у остваривању циљева*, *самоефикасност*, *емоционалност* и *екстраверзија*. За стратегију превладавања стреса избегавањем предиктори су *позитивна прошлост*, *оријентација ка планирању*, *управљање и регулација емоција*, *самоефикасност*, *емоционалност*, *екстраверзија* и *савесност*, за дистракцију то су *позитивна прошлост*, *уочавање и разумевање емоција*, *управљање и регулација емоција*, *самоефикасност*, *поштење*, *савесност* и *емоционалност*, а за социјалну диверзију *негативна прошлост*, *хедонистичка садашњост*, *позитивна прошлост*, *управљање и регулација емоција*, *самоефикасност*, *емоционалност*, *екстраверзија* и *савесност*. За потребе тестирања модераторског утицаја

израчunate су нове варијабле које представљају математички производ наведених предикторских варијабли и модератора који је за ову хипотезу представљало *бављење спортом*. Ове нове варијабле су уврштване последње у регресиону једначину како би се видело да ли се њиховим увођењем статистички значајно повећава проценат објашњене варијансе у критеријумској варијабли. Повећавањем процента објашњене варијансе би се потврдио модераторски утицај *бављења спортом* на структуру ових веза. Резултати су показали да је *бављење спортом* статистички значајан модератор у односу *екстраверзије* и *стратегије превађавања стреса избегавањем*, те се констатује да је пета хипотеза делимично потврђена.

Шеста посебна хипотеза се односи на проверу да ли врста спорта (колективни или индивидуални) модулира однос између коришћења различитих стратегија превађавања стреса и изражености емоционалне интелигенције, временске перспективе, процене самоефикасности, изражености мотива постигнућа, као и особина личности. Будући да се ради о тестирању модераторског ефекта на истом узорку као и у случају четврте хипотезе, предиктори стратегија превађавања стреса су исти, само се математички производ нових варијабли добија множењем предиктора са другим модератором – *врстом спорта*. Ове нове варијабле су уврштване последње у регресиону једначину како би се видело да ли се њиховим увођењем статистички значајно повећава проценат објашњене варијансе у критеријумској варијабли. Добијени статистички подаци указују да *врста спорта* значајно модулира односе између *екстраверзије* и *стратегије превађавања стреса усмерене на проблем*, *екстраверзије* и *стратегије превађавања стреса социјалном диверзијом*, те однос између *емоционалности* и *стратегије превађавања стреса социјалном диверзијом*, па се шеста хипотеза сматра делимично потврђеном.

Седма посебна хипотеза се односи на проверу да ли пол спортисте модулира однос између коришћења различитих стратегија превађавања стреса и изражености емоционалне интелигенције, временске перспективе, процене самоефикасности, изражености мотива постигнућа, као и особина личности. Будући да се ради о тестирању модераторског ефекта на истом узорку као и у случају четврте хипотезе, предиктори стратегија превађавања стреса су исти, само се математички производ нових варијабли добија множењем предиктора са другим модератором – *полом спортисте*. Ове нове варијабле су уврштване последње у регресиону једначину како би се видело да ли се њиховим увођењем статистички значајно повећава проценат објашњене варијансе у критеријумској варијабли. Резултати показују да *пол спортисте* статистички значајно модулира односе *самоефикасности* и *стратегије превађавања стреса усмерене на проблем* и *савесности* и *стратегије превађавања стреса усмерене на проблем*, те се закључује да је седма хипотеза делимично потврђена.

Дискусија резултата (127-144)

Дискусија је приказана на седамнаест страна. Петар Митић је савесно, објективно и зналачки дискутовао резултате свог истраживања, следећи постављена очекивања формулисана у једној општој и седам специфичних хипотеза. Споменућемо дискусију најзанимљивијих резултата истраживања. Наиме, показало се да је адаптивна, на проблем усмерена стратегија превађавања стреса, израженија код успешнијих спортиста него код мање успешних, што успоставља јасну везу између ових феномена. Остале стратегије превађавања стреса учесталије су користили мање успешни спортисти. Овај налаз је сагласан са очекивањима која су артикулисана у истраживању. Резултати су такође, показали да спортисти у поређењу са онима који се не такмиче у спорту, чешће користе стратегије које су усмерене на решавање проблема, док „неспортисти“ чешће теже стратегијама усмереним на емоције. Кандидат сматра да се ови налази могу објаснити разликама у чиниоцима стреса код оних који се такмиче у спорту и оних који то не чине, па је тако разумљиво очекивати разлику и у избору стратегија превађавања стреса. Објашњење овог резултата кандидат налази у искуству особа које се професионално баве спортом, које је испуњено бројним стресним догађајима, тако да би коришћење

неадекватних стратегија превладавања стреса било мање функционално или потпуно нефункционално код ове популације.

Добијене су статистички значајне разлике између мушкараца и жена спортиста и оних који се не такмиче у спорту, на димензијама превладавања стреса које су усмерене на смиошје, избегавање, дистракцију и социјалну диверзију. Спортскиње, дакле, више користе мање адаптивне стратегије. Истовремено, наглашава се податак о значајним разликама у избору стратегија превладавања стреса (избегавање, дистракција и социјална диверзија) између спортиста који се баве колективним, у односу на оне који се баве индивидуалним спортом. Ови начини превладавања стреса су учесталије коришћени код спортиста који се баве колективним спортом. Кандидат овај налаз објашњава упућеношћу на групно, а не индивидуално функционисање, тако да се у сусрету са стресним догађајима и механизми превладавања траже у пољу интерперсоналних односа.

Кандидат разматра и дискутује односе повезаности између емоционалне компетенције и њених домена са једне, и стратегија превладавања стреса са друге стране. Наглашава да су уочена три односа. Код успешнијих и мање успешних спортиста, као и спортиста и неспортиста, *сви домени емоционалне компетенције* и укупни скор, статистички значајно корелирају са стратегијама превладавања стреса које су *усмерене на проблем* и коришћење *социјалне диверзије*. Сви домени емоционалне интелигенције и укупни скор, код истих категорија испитаника нису статистички значајно повезани са стратегијама превладавања усмереним на емоције. Када је реч о повезаности емоционалне интелигенције и адаптивних (на задатак/проблем) усмерених стратегија, добијени резултати су у складу са претходним истраживањима. Ова се повезаност може објаснити поседовањем емоционалних вештина и постојањем ефикасније емоционалне регулације, па особе са високом емоционалном интелигенцијом имају тенденцију да користе адекватне стратегије превладавања стреса. Особе које су кадре да јасно доживе и препознају своја осећања, јесу у стању да савладају и умање ефекте стресних ситуација захваљујући капацитетима које поседују, јер управљају својим емоцијама. Другим речима, емоције не треба избегавати, већ их треба употребити у активном превладавању стреса. У томе лежи адаптивни капацитет особа са израженијом емоционалном интелигенцијом.

Објашњење непостојања статистички значајне повезаности емоционалне интелигенције и стратегија превладавања стреса усмереним на емоције можда лежи у механизму деловања ових стратегија. Оне, заправо, треба да обезбеде регулацију емоција, која се код особа са израженом емоционалном интелигенцијом већ остварује, тако да оне теже конкретной акцији, а не ослањању на емоције.

Да би дискутовао трећу општу повезаност емоционалне интелигенције и стратегија превладавања стреса, кандидат се позива на суштину социјалне диверзије. Наиме, утврђене су статистички значајне корелације између емоционалне компетенције и њених домена са *социјалном диверзијом*, као стратегијом суочавања са стресом. Особа која се определи за стратегију социјалне диверзије, заправо, тражи социјалну подршку. Разматрајући могући утицај емоционалне интелигенције на успешност извођења у спорту, долази се до закључка да би емоционална интелигенција могла да делује на рационалну когнитивну процену, активно превладавање, боље управљање емоцијама током стреса, али и адекватније коришћење социјалне подршке. Овакво сагледавање улоге емоционалне интелигенције би могло важити као подлога за објашњење резултата добијених у овом истраживању.

Испоставило се да је стратегија превладавања *дистракција*, значајно повезана са способностима изражавања и именовања емоција, са управљањем и регулацијом емоција, као и са укупним скором емоционалне компетенције, само на узорку мање успешних спортиста. Код успешних спортиста, спортиста уопште и неспортиста, нема значајних корелација између емоционалне компетенције и дистракције. Добијени налаз треба сагледати у светлу постојања потврђене разлике у начинима превладавања стреса у оквиру прве хипотезе.

Потпуно логично, објашњиво и охрабрујуће изгледају резултати који указују на то да је на целокупном узорку испитаника, стратегија превладавања стреса усмерена на *решавање*

проблема, статистички значајно и позитивно повезана са самоефикасношћу, оријентацијом на будућност, мотивом постигнућа, екстраверзијом, савесношћу, отвореношћу за искуства и свим доменима емоционалне интелигенције. Очекивано, стратегије превладавања стреса које су усмерене на емоције, негативно су повезане са самоефикасношћу, екстраверзијом и савесношћу, а позитивно са обе димензије прошлости и садашњости, као и са емоционалношћу. Особе које имају доминантно позитиван став према прошлости или фаталистички став према садашњости теже коришћењу стратегија избегавања.

Када говоримо о стратегији превладавања стреса која особу усмерава на решавање проблема, она је на целом узорку испитаника, позитивно повезана са *оријентацијом ка будућности*, а није у корелацији са оријентацијама према *садашњости* или *прошлости*. Овакав резултат је добијен и на подузorcима спортиста и неспортиста. Успешнији и мање успешни спортисти са израженом хедонистичком оријентацијом ка садашњости и позитивној ка будућности, чешће бирају стратегије превладавања које су усмерене на решавање проблема. Успешнији спортисти са доминантно позитивним односом према будућности, усмерени су на отклањање стреса путем решавања проблема који се појавио. Уколико имају и хедонистички став према садашњем тренутку, спремност да уживају у задовољствима им у томе помаже. Наравно, поред сагледавања утицаја фактора временске перспективе, важно је истаћи однос са мотивом постигнућа. Резултати истраживања показују да су и на узорку успешнијих и на узорку мање успешних спортиста, све димензије мотива постигнућа као и укупни МОП скор, статистички значајно и позитивно повезани са стратегијом превладавања која је усмерена на *проблем*. Ову стратегију преферирају и екстравертни неспортисти јер се они боље и лакше адаптирају на стрес. Стресне ситуације су за ову категорију испитаника понекад изазови са којима они воле да се суоче. Узимајући у обзир резултате претходних истраживања на екстраверзију као карактеристику личности можемо гледати као на својство које је предиктор избора стратегија које су усмерене на проблем на општем узорку. У дискусији потврђених модераторских ефеката успешности у спорту, (не)бављења спортом, врсте спорта и пола спортисте на повезаност социјалнопсихолошких и психолошких фактора са различитим стратегијама превладавања стреса, кандидат се с правом фокусира на објективне различитости спортеких ситуација које су последица поделе узорка истраживања према наведеним модераторским варијаблама.

Закључна разматрања (145-148)

У *Закључним разматрањима*, кандидат, Петар Митић, покушава да се осврне на тему којом се бавио, подсећајући на основне контуре, елементе и циљеве спроведеног истраживања, као и добијене резултате и постојећа ограничења.

Кандидат се бавио испитивањем разлика у изборима стратегија за превладавање стреса у популацији успешних и мање успешних спортиста, али и оних који се професионално не баве спортом. Истраживао је да ли преференције неких стратегија превладавања могу бити повезане са низом психолошких фактора. Неки од фактора (емоционална интелигенција, самоефикасност, доминантна временска перспектива, мотив постигнућа), увршћени су у категорију социјалнопсихолошких конструката. Низу психолошких фактора биле су прикључене и испитиване особине личности испитаника. Био је постављен још један занимљив циљ - да се установи да ли успешност у спорту, (не)бављење спортом, врста спорта којом се особа бави и пол спортисте, имају модераторску улогу у односу повезаности емоционалне интелигенције, самоефикасности, временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са једне, и коришћења различитих стратегија превладавања стреса, са друге стране.

Добијени налази су омогућили и утемељили закључке о стратегијама превладавања стреса којима чешће теже успешнији спортисти и онима које радије бирају мање успешни. Испоставила се и разлика у стратегијама које бирају они који се такмиче и они који се не такмиче, разлика у преференцијама стратегија с обзиром на пол, бављење колективним или индивидуалним спортом. Показало се да је емоционална интелигенција значајно повезана

са избором стратегија превладавања, као што је случај и са временском перспективом, самоефикасношћу, мотивом постигнућа и неким особинама личности. Потврђен је модераторски ефекат успешности у спорту, врсте спорта, (не)бављења спортом и пола на однос повезаности одређених стратегија превладавања стреса и социјалнопсихолошких фактора.

Кандидат сматра да његово истраживање има извесна ограничења која се пре свега тичу коришћења појединих инструмената који се користе за општу, а не специфично спортску ситуацију.

Литература – (149-157) листа од 131 референце на осам страна. Референце на енглеском језику: 94; референце на српском и хрватском језику: 37.

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кратак приказ сваког релевантног дела докторске дисертације.

Докторска дисертација Петра Митића, представља вредан и добро организован научни текст који у потпуности и објективно приказује спроведено истраживање. Теза је посвећена испитивању заступљености различитих стратегија превладавања стреса код успешних и мање успешних спортиста, као и код оних који се професионално не такмиче у спорту. Кандидат је био заинтересован да одгонетне да ли је и којој мери избор стратегија превладавања стреса код различитих категорија испитаника, повезан са социјалнопсихолошким и психолошким факторима (емоционална интелигенција, самоефикасност, временска перспектива, мотив постигнућа и особине личности). Поред основног, управо саопштеног циља истраживања, артикулисан је још један циљ који је фокусиран на испитивање да ли успешност у спорту, (не)бављење спортом, врста спорта и пол испитаника имају модераторску улогу у односу повезаности социјалнопсихолошких и психолошких фактора са једне и коришћења различитих стратегија за превладавање стреса, са друге стране.

У уводном делу дисертације, кандидат скреће пажњу на важност изучавања теме коју је изабрао, индиректно наговештавајући да истраживање захтева интерактивност приступа и уједињење теоријских оквира и истраживачких процедура различитих психолошких дисциплина: социјалне психологије, психологије спорта и психологије личности. Улазећи у дубину процеса проблематизације, кандидат скреће пажњу на многобројне стресоре са којима се спортисти суочавају, истичући важност успешног превладавања таквих ситуација. Из тога, свакако, произилази значај утврђивања психичких карактеристика спортиста који бирају функционалне или потпуно нефункционалне стратегије превладавања стреса.

Теоријски оквир истраживања, испуњен је најрелевантнијим одређењима сваког важног феномена који је предвиђен нацртом истраживања. Притом се наводе и најзначајнији резултати досадашњих истраживања ових феномена, чиме се, у неким случајевима, омогућава директно поређење резултата и изградња модела могућих објашњења. Теоријска одређења социјалнопсихолошких фактора, емоционалне интелигенције, стреса, стратегија превладавања стреса, самоефикасности, временских перспектива, мотива постигнућа и особина личности, као и њихово утемељење у области спорта, приказани су систематично, конзистентно и засновано.

Добро организован и богат *Теоријски оквир* истраживања, омогућио је поступно, целовито и заокружено представљање *Методолошког оквира истраживања* чији се садржај односи на саопштавање проблема, предмета, циљева и варијабли истраживања. Затим су представљене све категорије испитаника који су чинили узорак. Следи текст о хипотезама истраживања – о једној општој и седам специфичних, посебних хипотеза. Хипотезе су добро засноване и одлично формулисане у складу са постављеним циљевима истраживања. Кандидат наводи предвиђене и коришћене статистичке технике за обраду података, а затим образлаже научни допринос истраживања, узимајући у обзир и теоријски и практични допринос. Следи текст који је посвећен инструментима који су коришћени у истраживању:

Суочавање са стресним ситуацијама (CISS), Упитник емоционалне компетенције (UEK-45), Упитник о временској перспективи (ZTPI), Скала генерализоване самоефикасности (GSE), Инструмент за утврђивање мотива постигнућа (MOP2002), Инструмент за утврђивање особина личности (HEXACO-PI-R). Поред назива, за сваки коришћени инструмент, наведена су имена његових конструктора, структура и поузданост инструмента и година када су настали..

Резултати истраживања су приказани на 85 страна дисертације (89 табела и 9 слика). Представљени су по формулисаним хипотезама. Због боље прегледности, бројни резултати који се односе на општу хипотезу, приказани су у четири дела. То су следеће групације резултата: *Превладавање стреса код успешнијих и мање успешних спортиста, Стратегије превладавања стреса и социјалнопсихолошки фактори код успешнијих и мање успешних спортиста, Стратегије превладавања стреса и социјалнопсихолошки фактори код спортиста и неспортиста и Превладавање стреса с обзиром на пол и врсту спорта.* Следи приказ резултата који се односе на посебне, специфичне хипотезе. Испоставља се да су прва, друга и трећа хипотеза у потпуности потврђене, док су четврта, пета, шеста и седма - делимично потврђене. Резултати истраживања су детаљно и исцрпно приказани у оквиру одељка *Резултати у секцији ПРЕГЛЕД ДИСЕРТАЦИЈЕ*, па смо одлучили да не понављамо оно што је већ написано.

Дискусија резултата и Закључна разматрања

У оквиру *Дискусије резултата*, кандидат је ваљано и објективно сагледао и интерпретирао добијене податке, нудећи објашњења испитиваног односа *социјалнопсихолошки фактори и стратегије превладавања стреса код спортиста*, доводећи их у везу са реалним стресогеним искуствима у спорту, а имајући у виду различите категорије спортиста. Објашњење избора различитих стратегија превладавања стреса засновано је на емоционалној интелигенцији, самоефикасности, мотиву постигнућа, доминантној временској перспективи и карактеристикама личности испитаника.

У делу под називом *Закључак*, кандидат је навео основне резултате истраживања. Констатовао је да успешнији спортисти статистички значајно чешће него мање успешни, користе стратегију превладавања стреса која је усмерена на *решавање проблема*. Тај однос у погледу избора механизма превазилажења стреса и учесталости коришћења ове стратегије, важи и за категорију спортиста у поређењу са категоријом неспортиста (испитаници који се не такмиче у спорту). Испоставило се да спортисти који се баве колективним спортовима чешће него они који се баве индивидуалним, користе избегавајуће стратегије превазилажења стреса, као и жене у односу на мушкарце. Емоционална интелигенција, самоефикасност, мотив постигнућа, особине личности савесност и отвореност, позитивно су повезане са стратегијама које су усмерене на решавање проблема.

Установљени су модераторски ефекти успешности у спорту, врсте спорта, (не)бављења спортом и пола испитаника на повезаност одређених социјалнопсихолошких фактора и стратегија превладавања стреса

* * *

Навести и списак научних радова који су објављени или прихваћени за објављивање, урађених на основу истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији. Навести пуне библиографске податке, а за радове прихваћене за објављивање таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени .

Mitić, P., Milojević A., Todorović, D. (2015). The differences in emotional intelligence of individual athletes considering the type of the sport and their performance. FIS Communications in physical education, sport and recreation, Book of proceedings, pp 101-105. (M33)

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ЗАКЉУЧЦИ

Докторско истраживање Петра Митића фокусирано је на испитивање односа између низа социјалнопсихолошких фактора и стратегија превладавања стреса код категорија успешних и мање успешних спортиста, као и особа које се не такмиче у спорту. Кандидат је одговорио на питање да ли је учесталост коришћења различитих стратегија повезана са емоционалном интелигенцијом, самоефикасношћу, временском перспективом, мотивом постигнућа и особинама личности испитаника. Он је успео да открије однос повезаности социјалнопсихолошких фактора и избора различитих стратегија. Наиме, показало се да је емоционална интелигенција значајно повезана са избором стратегија превладавања, као што је случај и са временском перспективом, самоефикасношћу, мотивом постигнућа и неким особинама личности. Испоставило се да успешнији спортисти значајно чешће бирају стратегију која је *усмерена на решавање проблема*, што није случај са мање успешним спортистима. Када се упореде спортисти и неспортисти, бирање стратегије усмерене на проблем је много чешће код *спортиста*. Утврђене су и разлике у избору стратегија између спортиста који се баве колективним и оних који се баве индивидуалним спортовима. Спортисти који се баве колективним спортовима имају учесталију тенденцију да одаберу *избегавајуће* стратегије превладавања стреса. Полне разлике, такође, доприносе разликама у преферираним стратегијама – жене чешће бирају да избегну суочавања са стресом.

Поред основног циља, био је формулисан још један циљ – да се утврди да ли успешност у спорту, (не)бављење спортом, врста спорта којом се особа бави и пол спортисте, имају модераторску улогу у односу повезаности емоционалне интелигенције, самоефикасности, временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са једне, и коришћења различитих стратегија превладавања стреса, са друге стране. Потврђен је модераторски ефекат *успешности у спорту, врсте спорта, (не)бављења спортом и пола* на однос повезаности одређених стратегија превладавања стреса и социјалнопсихолошких фактора.

Кандидат наводи да налази истраживања дају потпору закључку по коме успешнији спортисти радије бирају стратегије усмерене на решавање проблема него мање успешни. Испоставила се и разлика у стратегијама које бирају они који се такмиче у односу на оне који се не такмиче, разлика у преференцијама стратегија с обзиром на пол, бављење колективним или индивидуалним спортом.

Са једне стране, резултати овог истраживања охрабрују, јер показују јасну релацију између успешности у спорту и коришћења адекватних техника за превладавање стреса, док са друге стране, они наговештавају могућности рада на побољшању укупних капацитета особе да „изађе на крај са стресом“, или га умањи.

ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања су приказани систематски, прегледно и поступно (на 85 страна). Тестиране су једна општа и седам специфичних хипотеза. Када је у питању општа хипотеза, резултати који се односе на њу, приказани су у четири дела, због боље прегледности. Резултати истраживања су нашли своје место у табелама (89) и на сликама (9), што је омогућило брзо и лако сналажење читаоца. Табеле и слике су биле довољно информативне. Дискусија и тумачење резултата одсликали су труд кандидата да критички, озбиљно и савесно размотри налазе свог истраживања. Резултати су посматрани из угла ефеката деловања скупа социјалнопсихолошких и психолошких фактора на избор различитих стратегија превладавања стреса код спортиста. Кандидат је, тумачећи резултате истраживања показао завидну објективност, критичко мишљење и свест о практичним импликацијама, али и извесним ограничењима истраживања.

КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација под називом *Социјалнопсихолошки фактори и стратегије превладавања стреса код спортиста*, урађена је у складу са образложењем наведеним у пријави теме. У раду се налазе сви потребни и захтевани елементи које докторска теза треба да поседује. Теоријски и методолошки оквири рада су зналачки, озбиљно и коректно испуњени релевантним садржајима. Уложен је велики труд да се формира узорак испитаника у који би ушле све унапред планиране категорије (успешни и мање успешни спортисти, неспортисти, они који се баве колективним или индивидуалним спортом, мушкарци и жене). Истраживачка процедура је одлично замишљена, добро организована и коректно спроведена јер су испитаници били веома мотивисани да учествују у истраживању и буду искрени у својим одговорима.

Оригинални допринос овог докторског рада чини испитивање и провера могућности деловања скупа одређених социјалнопсихолошких фактора на избор различитих стратегија превладавања стреса код спортиста. То је до сада једино истраживање које је разматрало интеракцијску улогу низа датих фактора (емоционална интелигенција, временска перспектива, самоефикасност, мотив постигнућа, особине личности), приликом избора различитих стратегија за превладавање стреса код спортиста. Још једна новина - у истраживању је испитиван и установљен модераторски ефекат фактора као што су *ниво успешности у спорту*, *врста спорта*, *(не)бављење спортом*, *пол* испитаника, на повезаност поменутог скупа *социјалнопсихолошких фактора и стратегија превладавања стреса*.

Комисија се делимично слаже са кандидатом који уочава извесна ограничења истраживања. Реч је о коришћењу појединих инструмената који се могу применити на било коју општу, а не специфично спортску ситуацију. Пре свега се мисли на испитивање мотивације постигнућа, самоефикасности и превладавања стреса, за које су примеренији специјализовани инструменти који су намењени спортистима. Они, ипак, нису могли бити употребљени у овом истраживању јер је део испитаника припадао општој популацији, тако да би употреба специјализованих инструмената, *онемогућила* поређење спортиста и неспортиста.

Научни допринос урађене докторске дисертације кандидата Петра Митића се огледа у потврђивању значаја адекватног превладавања стреса за успешност у спорту и расветљавању односа између емоционалне интелигенције, самоефикасности, временске перспективе, мотива постигнућа и особина личности са једне, и стратегија превладавања стресних ситуација са друге стране на репрезентативном узорку испитаника. Утврђено је постојање одређених психолошких карактеристика спортиста које доприносе применама различитих стратегија превладавања стреса код спортиста различите успешности, пола и врсте спорта којом се баве. Добијени резултати би могли бити употребљени у пракси за бољу селекцију и унапређење психолошких капацитета спортиста за адекватно превладавање стреса, а тиме и успешније спорско извођење.

The scientific contribution of the doctoral dissertation written by the doctoral candidate Petar Mitic is reflected in its confirmation of the significance that adequate coping with stress has for success in sports and its clarification of the relation between emotional intelligence, self-efficacy, dominant time perspective, achievement motivation and personality traits, on the one hand, and the stress coping strategies, on the other hand. The presence of specific psychological characteristics which contribute to the application of different stress coping strategies among athletes of different performance, gender and type of sport has been determined. The obtained results could be used for a more appropriate selection and improvement of the psychological capacities of athletes needed for adequate coping with stress, which would lead to more successful sport performance.

ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Александра Костић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу – ментор

др Владимир Такшић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Риједи

др Марина Хаџи-Пешић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

др Александар Милојевић, редовни професор
Учитељски факултет у Призрену,
Универзитет у Приштини – Косовска Митовица